

Minkä tähden tuuli varistaa pakkaslunta?

Kristiina Uusitalo on yksinkertaistanut maalauksensa lähtökohtia. Hän maalaa nykyisellään vain maiseman, aivan tietyllä hetkellä näkemänsä ja kokemansa maiseman. Maisema on ollut hänellä kyllä maalauksen aiheena jo kymmenisen vuotta, mutta aiemmat labyrintit ja muut elementit ovat nyt jääneet pois. Tässä on nyt suoraan ja pelkältään sitä mikä kerran maalarille näkyi.

Maisemamaalaus voi tuntua yleisluontoisimmalta ja sikäli harmittomimmalta maalauksen lajityypeistä, sellaiselta jossa ei käsitellä mitään erityisen erityistä kohdetta. Onhan juuri maisema toritaiteen, tyhjänpäiväisen raamien täytteen, yleisin muoto. Mutta jos vähänkin sukeltaa taidehistoriaan, voi muistaa kansallismaiseman merkittävyyden; tai sitten saksalaisen romantiikan huikeat maisemanäyt ja amerikkalaisen maalaustaiteen, joka on oikeastaan omanluonteisekseen kehittynyt juuri laajan ja käsittämättömän maiseman katsomisesta, aina kaikkine moderneine muunnoksineen. Näiden kahden jälkimmäisen kautta ymmärrettynä maisemalla onkin aivan erityinen merkittävyys: maalaustaiteessa juuri maiseman kautta ihminen voi parhaiten näyttää toisille oman tunteensa suuruuden ja syvyyden.

Vaikka Kristiina Uusitalo Amerikassa noin kymmenen vuotta asuikin, opiskeli ja työskenteli, niin juuri suomalaiseen kansallismaisemaan hänen taiteensa yhdistää ehkä tottumus katsoa korkealta ja tietty kiintymys lumisiin maisemiin. Maisema-aihe herää siinä tilanteessa kun hän ”seisoo hangessa tai katsoo mäen päältä”. Mutta Uusitalon maalaustaide on rakenteeltaan ja tavoitteiltaan enemmän romantiikan ja abstraktin ekspressionismin maisemallisten ajatusten sukua, eikä se siis halua rakentaa maisemia ja kuvia yhteisiksi ja jähmettyneiksi symboleiksi. Sen tarkoituksena on aivan tietyn tunteen suoraeleinen välittäminen, hän haluaa oikeastaan maalata ”hetken ja kokemuksen muotokuvan”.

Kunkin Uusitalon maalauksen taustalla on siis aito, tietty, ainutlaatuinen, persoonallisen omakohtainen luonnon näkemisen kokemus, vaikkapa sellainen hetki, kun näkee kuinka tuuli varistaa pakkaslunta vastavalossa. Säilyttääkseen tämän tapaisen kokemuksen mahdollisimman autenttisena Uusitalo tekee kokemuksesta muistiinpanoja: käyttää kameraa, kirjoittaa värejä muistiin ja hahmottelee maalauksen suunnitelmia, ”reseptejä”.

Uusitalon mielestä ilmaisun tulee olla ”suoraa ja nahatonta” kuin laulu, niinpä näitä muistiinpanoja myöhemmin tapahtuvan maalaamisenkin tulee sellaista olla. Ilmaisun suoruuuden keinojen kehitystyötä maalaustaiteessa onkin tehty jo noin sata vuotta, joten niitä on jo nykymaalareilla käytössä hyvä määrä, ja Uusitalo taidehistoriallisesti harvinaisen valveutuneena maalarina näkyy osaavan niitä monipuolisesti käyttää. Uusitalon maalauksissa on aivan pinnalla maalarin maalatessaan tekemä liike, jolla voi toisaalta kuvitella esitettävän vaikkapa oksan metsän tuulessa tekemän liikkeen. Tai

maalauksen väri loistaa meille valoa samoin kuin valo on metsässä tietynä värinä Uusitalon silmään loistanut. Alkuperäisen luonnonkokemuksen hetki, maalaamisen hetki ja katsomisen hetki pyrkivät tulemaan toistensa yhteyteen. Näissä kaikissa eri hetkissä sisällä oleva liike muistuttaa samalla siitä, että hetkikin ottaa oman aikansa, silmänräpäyskään ei ole aineettoman lyhyt, hetkeä ei voi täysin eristää ajan virrasta.

Ollakseen oikein täysi, maalauksen pitäisi vielä saada ilmi, että hetket ja näkemisen kokemukset eivät ole vain verkkokalvolla tapahtuvaa. Maalauksen katsojan pitäisi muistaa että taiteilija on seisonut siellä kylmässä lumihangessa, jossa kai itse kukin meistä on joskus seisonut. Kai juuri sen vuoksi Uusitalon maalaukset ovat maalauksiksi niin materiaalisia ja fyysisiä kuin mahdollista. Hän vaihtelee kiiltävää ja mattaa, paksua ja ohutta, maalissa on karheutta ja sileää, tiivistynyttä ja valuvaa. Väriin paksuuden myötä maalaukseen tulee aivan konkreettisesti ja myös visuaalisesti kolmiulotteisuutta, tilaa, mutta myös kosketettavuuden tuntua. Eikä ole ehkä outoa että maisemasta juuri lumimaisema, tai ensilumi on maalarille niin oleellinen. Lumi sataessaan ikään kuin maalaa maiseman uudelleen näkyväksi. Niin Uusitalonkin maalit ovat välillä raskaita ja valuvia kuin märkä lumi. Pintaa peittämällä ne tekevät jotain siinä samaisessa, alkuaan merkityksettömässä, pinnassa näkyväksi. Maalaukseen tulee mukaan materiaalin paino, ehkä jopa materiaalien kylmyydet ja kuumuudet, ilmamassan tuntu, tuuli. Kaikki eleet maalauksessa ovat varsin fyysisiä ja silti teknisesti hallitun tuntuisia.

Mutta olisiko niin, että kaikki tämä tekniikka ja taidokkuus on tehty sen takia, että voisi kuvata niiden vastakohtaa? Monessa Uusitalon maalauksessa aivan keskeisintä – siis myös fyysisesti aivan taulun keskellä keskeisintä – on tyhjä.

Uusitalo joutui aikoinaan oppilaansa kanssa miettimään miten maalata ei-mitään. Sitähän ei voi maalata mitenkään, muuten kuin jotakin toista, runsasta vasten. Uusitalo haluaa lopultakin maalata *”sen loistavan valon, joka vetää puoleensa”*, jonkin miltei metafysisen. Mutta: *”jotta sen voisi tehdä näkyväksi, sen ympärillä täytyy olla jotakin.”*

Uusitalon maalaus näyttää tietyn luonnossa koetun hetken tunteen, tietyn maalatessa koetun prosessin tuntuman ja ennen kaikkea: se yrittää näyttää, minkä suurimmista suurimman asian nuo tunteet ja hetket meidän ymmärrykseemme koettavat tuoda, minkä tähden ne ovat.

Pessi Rautio